

YAPAY ZEKALİ VARLIKLARIN HUKUK DÜNYASINA YANSIMASI: BU VARLIKLARIN HUKUKİ STATÜLERİ NASIL BELİRLENMELİ?

Doç. Dr. Murat Volkan Dülger*

Teknolojide yaşanan gelişmelere paralel olarak yapay zekâ ve yapay zekalı varlıklar alanında da büyük ve önemli ilerlemeler kaydedilmekte. Öyle ki her gün yapay zekâ algoritmaları yenilenip geliştirilmekte, bu konuda deneyler yapılmakta ve birçok deney de başarıya ulaşmakta. Bu çalışmaların esas nedeni yapay zekaların, aşağıda açıklayacağım avantajlarından dolayı başta bilişim, internet ve elektronik olmak üzere birbirinden farklı birçok alanda kullanılmak istenmesi. Kaldı ki mevcut durumda dahi ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi esnasında yapay zekâ algoritmalarından yoğun bir biçimde faydalandığı görülmekte. Günümüzde gelişmiş ülkelerin bu teknolojiye büyük miktarda yatırım yaptığı bilinmekte ve esasen bu husus tek başına yapay zekâ teknolojisinin önemini gözler önüne sermeye yeterli olmakta.

Yapay zekanın hayatımıza bu denli girmiş olması ile beraber, konuya duyulan merak da aynı oranda artmış durumda. En büyük merak konularından biri ise yapay zekaların hukuk alanına nasıl etki edeceği. Zira hali hazırda kullanılan ve gelecekte ulaşılacağı planlanan yapay zekâ teknolojisinin hukuk enstrümanları ile düzenlenmesi gerekli ve zorunlu bir ihtiyaç.

Bu yazımda yapay zekâ teknolojisinin ve özellikle yapay zekalı robotların ve muhakeme yeteneğine sahip olacak varlıkların hukuki statüleri, kişilikleri, bir hukuka aykırılığa veya suça konu olmaları halinde hukuki veya cezai sorumlulukları ile kendi aralarında geçerli olabilecek kuralların olup olamayacağı hususlarının, yasal düzenlemelere konu olması gerekliliğini tartışmaya çalışacağım. Söz konusu düzenlemeler yapılırken hangi ölçütlerin esas alınması gerektiği ve bu düzenlemelerin nasıl ve ne şekilde gerçekleştirileceği noktasındaki görüşlerimi belirteceğim. Son olarak da bu konuda mevcut düzenlemelerin bulunup bulunmadığından bahsedeceğim.

Yapay zekâ teknolojisinin yaratabileceği mahremiyet ve gizlilik açıkları karşısında hukuk düzeninin yaklaşımı ve yapılması gereken düzenlemeler

İnsanlık var olduğu tarihten bu yana ihtiyaçlarına cevap verecek ve hayatını kolaylaştırıp kendisine yardım edecek araçların yapımı için uğraşmıştır. Bu araçların yapımı için bilgi, yetenek ve deneyime gereksinim vardır. İşte bu noktada teknoloji kavramı gündeme gelir. Kısaca insanların kendisine yardımcı olacak araç ve gereçleri yapmak, üretmek veya geliştirmek için gereksinim duyduğu ve bilimsel ilerlemeye bağlı olarak gelişen ve artan araçlara teknoloji denir. Teknoloji, yapılan araştırmalar, çalışmalar ve deneyler ile gün geçtikçe gelişmekte ve şaşırtıcı boyutlara ulaşmaktadır.

Bilimsel ilerlemeler ile teknolojik gelişmeler sayesinde bilişim ve iletişim dünyasında meydana gelen gelişmelerle hayatımız ciddi bir biçimde değişmiş ve kolaylaşmış durumdadır. Bilgisayar, telefon ve internetle dünyanın öbür ucuyla iletişim sağlanabilirken; ulaşım araçları sayesinde dünyanın dört bir yanı ulaşılabilir hale gelmiştir. Sağlık alanında ise gerçekleştirilen

* Akademisyen/Avukat

ameliyatlar, röntgen ve filmler, kan tahlilleri ve DNA araştırmaları gibi faaliyetler tamamen bilimsel ilerleme ve teknolojiyle bağlıdır. Böylece tanı, tedavi yöntemleri ve tedaviye ulaşma hızı dolayısıyla da insan ömrünün uzaması açısından teknolojinin büyük katkıları olduğunu söylemek mümkündür. Hukuk ve özellikle ceza hukuku alanında ise teknoloji kullanılmadan yargılama yapılması ve suçluların yakalanması neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Güvenlik kameraları, kan ve parmak izleri ve takip sistemleri gibi teknolojiler, ceza soruşturma ve kovuşturmalarda sıklıkla kullanılmaktadır.

Görüldüğü gibi iletişim, ulaşım, sağlık, hukuk ve daha birçok alanda teknoloji ve teknolojinin getirdikleri vazgeçilmez hale gelmiştir. Nitekim teknoloji ürünlerinin sağladığı kolaylıklarla hayatımızın bir parçası haline geldiği açık bir gerçektir. Öyle ki artık teknolojinin sağladığı fayda ve kolaylıklar olmadan bir yaşam sürülmesi düşünülemez. Peki hayatımızı bu denli kolaylaştıran teknoloji gerçekten bu kadar masum mu, hiç mi zararı yok? Maalesef durum böyle değil. Teknolojinin getirdikleri kadar götördükleri de mevcut ve hatta bazı kesimler tarafından götördüklerinin daha fazla olduğu iddia edilmekte. Ben bu düşüncede olmasam da faydalarının yanında birçok zararının da olduğunu inkâr etmek mümkün değil.

Teknolojiyle beraber gelişen savaş araçları, hava ve çevre sorunları, yer altı ve yer üstü kaynaklarının tükenmesi ve teknolojik araçların yaydığı elektromanyetik dalgaların canlılar üzerindeki zararı, teknoloji ile hayatımıza giren zorlukların ilk akla gelenleridir. Somut ve maddi örneklerin yanı sıra esasen en büyük zarar, insanların sosyal hayatı üzerinde gerçekleşmektedir. İnsanların, teknolojinin sağladığı kolaylıklardan sonra tembelleştiği ve dijital alanda daha fazla zaman geçirdiği gözlemlenmektedir. Bu da depresyon, stres ve uykusuzluk gibi birçok problemi beraberinde getirmiştir. Sosyal medya araçları sayesinde kendini daha kolay, hızlı ve daha geniş kitlelere ifade edebilen ve düşüncelerini paylaşabilen insan; diğer yandan yüz yüze iletişime geçmeyen, sanal ve bağımlı bir varlığa dönüşmüştür. Hal böyle olunca hayatımıza teknoloji bağımlılığı adıyla yeni bir hastalık türü girmiş ve çağın hastalığı olarak da kabul edilmeye başlanmıştır. Teknoloji bağımlılığı ile mücadele amacıyla birçok kuruluş harekete geçmiş ve çalışmalara başlamıştır.

Teknolojinin fayda ve zararlarının birleştii en önemli nokta ise bilgi alışverişinin gerçekleşmesidir. Özellikle internet aracılığıyla olmak üzere, bilişim ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle bilgi alışverişı çok kolay ve hızlı hale gelmiştir. Bugün saniyeler içerisinde çok büyük sayıda verilerin tutulması, işlenmesi ve aktarılması mümkündür. Bununla birlikte verilerden yola çıkılarak veri sahibine de kolaylıkla ulaşılabilir. Bu durum sağladığı faydaların yanında bireylerin kendilerine ait olan bilgilerinin, bu bilgilerle hiçbir ilgisi ve menfaati olmayan üçüncü kişilerin eline geçmesi ve bu bilgilerin üçüncü kişiler tarafından hukuka uygun veya aykırı olarak kullanılması tehlikesini gündeme getirmiş ve bu konuda endişe edilmeye başlamıştır. Bu endişelerin çıkış noktası daha basit teknolojilere dayanmış olsa da büyümesi ve ciddi boyutlara ulaşması günümüz teknolojisiyle gerçekleşmiştir.

Bugün teknolojiye ulaştığımız son noktanın ise bundan kısa bir süre önce hayal edilmesi bile zor olan ve hayal edilse dahi gerçekleşmesine imkânsız gözüyle bakılan gelişmelerden oluştuğunu görüyoruz. Özellikle yapay zekâ alanında geline nokta hem heyecanlandırıcı hem

de olası senaryolar karşısında düşündürücü niteliktedir. Zira yapay zekalı varlıkların birçok mesleğin yerine geçebileceği, cerrahi operasyonlar yapabileceği, doksan yıl içinde kendilerinin dahi yapay zekâ araştırmaları yapabileceği ve hatta bu varlıkların yüz yıl sonra bizler gibi olabileceği konuşuluyor. Yapay zekadan beklenen öğrenme, öğrendiğini analiz etme ve analiz çıktısını yorumlayarak karar verme, hatta söz konusu olan bir yapay zekalı robotsa hareket etme aşamalarını gerçekleştirebilmesidir. Bu amaçlarla devam eden yapay zekâ çalışmaları ve bu çalışmaların mevcut ürünleri düşünüldüğünde söz konusu ihtimaller pek de imkânsız görünmemekte.

Yapay zekalı varlıkların öngörülen geleceğini insanlık için tıpkı teknolojiadaki gelişmeler gibi faydalı ve yardımcı olacağını savunanlar kadar; tam aksine insanlar için tehlikeli olarak değerlendiren kesimler de mevcut. Peki bu tehlikenin kaynağı nedir? İnsanlar gibi araştırma yapabilecek, insanların gerçekleştirdiği meslek faaliyetlerinde onlara yardımcı olabilecek ve insanın hayatında kahvesini içeceği saati, ne zaman nereye gideceğini bile tahmin edebilmek gibi birçok kolaylık sağlayabilecek olan yapay zekalı varlıkların ne gibi riskleri olabilir? Aslında bu sorunun cevabı tam da sorunun kendisinde saklıdır. Saydıklarım her ne kadar ilk bakışta yapay zekâ teknolojisinin ne kadar harika olduğunu düşündürse de esasen olası tehlikeleri de anlatmaktadır. Yapay zekalı varlık sizin kahve içeceğiniz saati nerden bilebilir? Kullanmanız gereken ilacı ve ilaç saatinizi hatırlatacak olması nasıl mümkün olabilir? Aileniz ve yakın çevrenizi nereden tanıyabilir? Bütün bu soruların tek cevabı var: Veri, özellikle de kişisel veri! Yapay zekâ teknolojisi kendisine yüklenen veriler üzerinde zihinsel faaliyetler gerçekleştirir ve ortaya sonuçlar çıkarır. Dolayısıyla esas olarak verilerden yola çıkar, burada da karşımıza büyük veri (big data) kavramı karşımıza çıkar. Yapay zekanın gerçekleşmesi, yapay sinir ağlarının gelişmesine bu da çok sayıda verinin üretilmesi, depolanması, erişilebilmesi ve bunların işlenmesine bağlıdır.

Verileri kullanarak insan zekasını taklit eden faaliyetlerde bulunan yapay zekalar, birçok farklı açıdan bu faaliyetleri insan zekasından daha iyi gerçekleştirebilir. Yapay zekanın; doğal zekâ yani insan zekâsı gibi belli bir ömrü ve kapasitesinin olmaması, yapay zekâ algoritmalarıyla donatılmış bir makine içindeki verilerin kolaylıkla kopyalanabilmesi ve belli bir sistem üzerinde kurulmuş olması itibarıyla her durumda aynı ve objektif tepkiler verebilmesi kendisine yüklenen verilerin analizini yapma sürecinde insan zekasından daha üstün olduğu yönlerdir.

Bireylere ait verileri bu denli etkin ve ölçsüz bir biçimde kullanabileceği öngörülen yapay zekaların, bu veriler üzerinde gerçekleştirecekleri faaliyetler sonucu hukuka aykırı kullanımlara ve insan hakları ihlallerine neden olabileceklerinden endişe edilmektedir. Zira halihazırda yapay zekâ algoritmalarının kullanıldığı alanlarda insan haklarının yoğun bir biçimde ihlal edilmesi ve tehlike altında olması bu endişeleri kuvvetlendirmektedir. Endişelerin esas yaşandığı ve toplandığı nokta ise bireylerin özel hayatının gizliliği ve özel hayata saygı hakkı kapsamında mahremiyet ve giz alanına ilişkindir.

Mahremiyet hakkı 1970 tarihli “*Kitleleş İletişim Araçları ve İnsan Hakları Bildirisi*” ile bir kişinin hayatını minimum müdahaleyle yaşama hakkı olarak tanımlanmıştır. Kişinin özel hayatı, fiziksel ve ruhsal bütünlüğü, onur ve itibarı ile aile hayatı bu kapsamdadır. Avrupa

İnsan Hakları Sözleşmesi'nin özel yaşam ve aile hayatı hakkı başlıklı 8. maddesi ile de mahremiyet hakkının da korunduğu AİHM içtihatlarında açıkça belirtilmektedir.

Buna göre kişi kendi bütünlüğü ile özel ve aile yaşamı alanlarına en az müdahale ile hayatını sürdürebilmelidir. Oysa günümüz teknolojisi ve yapay zekalı varlıkların geleceği bu hak üzerinde maksimum düzeyde müdahale edebilecek nitelikte üretilmekte ve dizayn edilmektedir. Bunun nedeni söz konusu teknolojileri her kullandığımızda ardımızda dijital izler bırakmamızdır. Dijital alanda ve buna bağlı olarak internette attığımız her adım; hangi web sitelerine girip ne araştırdığımız, ziyaret ettiğimiz alışveriş sitelerinde hangi ürünlere baktığımız hatta nerelerde yemek yediğimiz ve kimlerle olduğumuz gibi en mahrem alanımıza ilişkin bilgiler sürekli kaydedilmektedir. İşin ilginç tarafı kimsenin bilmesini ve ulaşmasını istemeyeceğimiz bu bilgileri çoğu zaman kendi ellerimizle ortalık yere bırakmamızdır.

Günümüzde büyük ölçüde teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan tehlikeler dolayısıyla kişisel verilerin korunmasına ilişkin sorunlar daha iyi anlaşılmış ve özellikle 1980'li tarihlerden itibaren Avrupa Birliği'nin bu yöndeki çalışmaları neticesinde kişisel verilerin korunması hakkı oluşmuştur. Ülkemizde de kişisel veriler 2010 tarihli değişiklikle Anayasanın 20. Maddesinde ve 7 Nisan 2016 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 6698 sayılı Kanun ve ilgili Yönetmeliklerle korunmaktadır. Ayrıca kişisel verilerin hukuka aykırı olarak kaydedilmesi ve yayılması Türk Ceza Kanunu ile de 1 Haziran 2005 tarihinden beri suç olarak düzenlenmiştir.

Bununla beraber teknolojinin gelişmesi ve yapay zekalı varlıkların iyiden iyiye hayatımıza girmesi ile bu korumaların yetersiz kalacağından şüphe yoktur. Ben yapay zekalar tarafından kişisel verilerimizin hukuka aykırı bir biçimde kullanılması ile yakın bir gelecekte karşı karşıya kalacağımızı düşünüyorum. Geline nokta düşünüldüğünde yukarıda bahsettiğim olası tehlikelerin çok da uzak olmadığını öngörüyorum. Bu nedenle teknoloji ve yapay zekalar konusunda hukuk düzleminde de çalışmalara başlanması, etik ilkelerin belirlenmesi ve düzenleme yapılması yoluna gidilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Bu kapsamda ilk olarak yapay zekalı varlıkların hukuki statü tartışması çözümlenmelidir. Ardından günümüz dünyasında kişisel verilerin kullanımı olmadan hayatın devam edilmesinin mümkün olmadığından artık şüphe edilmediğinden yapay zekalı varlıkların da kişisel veriye ihtiyaç duyacağı kesindir. Öyleyse yapay zekalar tarafından hangi hallerde kişisel veri kaydedileceği, işleneceği ve/veya aktarılacağı hukuki düzenlemelerle belirlenmelidir. Sözgelimi bir yapay zekalı varlığın elinde bulundurduğu kişisel veriyi hangi şartlar altında başka bir yapay zekalı varlığa aktarabileceği öngörülebilir olmalıdır. Bundan sonra bu varlıkların mahremiyet ve özel hayata saygı hakkı başta olmak üzere temel insan haklarını ihlal etmeleri halinde hukuki ve cezai sorumlulukları düzenlenmelidir.

Yapay zekâlı robotun ceza hukuku sorumluluğu (olabilir mi?)

İlk olarak yapay zekalı varlıkların hukuki statüsü ile hukuki ve cezai sorumluluğunu belirleyen yasal düzenlemeler olmadığını ancak teknolojinin gelişmesiyle düzenleme yapılması ihtiyacının gündeme geleceğini belirtmeliyim. Bunun nedeni hukuk düzenimizde yalnızca Roma Hukuku'nda beri süregelen kişi ve eşya ayırımına yer verilmiş olmasıdır. Oysa yapay zekalı varlıkların insanın tabi olduğu düzenlemelere konu olmasının mümkün olmadığı

gibi; eşya tanımı kapsamında değerlendirilebilmesi de imkansızdır. Yapay zekalı robotların basit bir eşya tanımının çok ötesinde olduğundan şüphe yoktur. Bu nedenle artık geleneksel hukuk anlayışının sınırları aşarak yapay zekalı varlıkların hak ve yükümlülüklerini belirleyen düzenlemeler için çalışmalara başlanmalıdır. Ancak henüz mevcut bir düzenleme bulunmadığından bu noktada yalnızca olması gerekeni konuşabiliriz.

Yapay zekalı robotların cezai sorumluluğunun olup olamayacağı; olaksa da bunun nasıl belirleneceği sorularının tespiti için öncelikle otonom-yarı otonom araçlar ile gerçek anlamda yapay zekalı varlıklar ayırımına dikkat çekmek gerekir. Otonom-yarı otonom araçlar bakımından bu problemi çözmek basittir. Bu araçlar bilinç sahibi olmadığı ve gerçek kişiler tarafından yönetildiği için bu araçların sebep olduğu zararlardan bunları yöneten ya da duruma göre üreten gerçek kişiler sorumlu olacaktır. Çünkü bu araçlar gerçek kişilerin verdiği komutlara göre hareket eder ve dolayısıyla bu araçların hukuki veya cezai sorumluluğundan bahsedilemez.

Sorumluluğun tespit edilmesinde asıl problem gerçek anlamda yapay zekalı varlıklar açısından ne olacağıdır. Son kararı kendisi verebilecek yapay zekalı bir robotun araba sürücü olması ve arabayı çarpmamak adına başka birine çarpması halinde kasten ya da taksirle öldürme suçunun faili kim olacaktır? Başka bir ihtimalde, cerrahi operasyon yapabilen bir robot ihmali neticesinde hastanın ölümüne sebep verirse sorumlu kim olacaktır? Yapay zekalı robotun kendisi mi, eğer bir sahibinin olduğu kabul edilirse sahibi mi, yoksa robotun üreticisi mi?

Yapay zekalı robotun sahibi olduğu kabul edilirse robotun eşya statüsünde değerlendirilmesi gerekir. Oysa bu yapay zekaların bir yöneticisi ve komut vereni yoktur. Dolayısıyla kendi kararlarını kendi verebilmektedir. Dolayısıyla bir sahibinin olduğundan bahsedilemeyecektir. Bilinçli hareketleri ile gerçekleştirdiği davranışları sonucu doğan zararlardan üreticinin de sorumluluğuna gidilmesi mümkün olmamalıdır. Hiçbir kusuru olmayan üreticinin suçun faili olarak kabul edilmesi suçların ve cezaların şahsiliği prensibine aykırıdır. Öyleyse kendi iradesi ile bilinçli olarak hareket eden ve bu hareketi sonucunda tipik bir suçun meydana gelmesine neden olan yapay zekalı robotun söz konusu suçun faili olarak kabul edilmesi gerekir. Ancak mevcut ceza hukuku sistemimizde bir suçun faili ancak gerçek kişiler olabilir.

Görüldüğü gibi sorumluluğun tespitinde farklı ihtimalleri değerlendirdiğimizde halihazırda bulunan yasal düzenlemeler hiçbirine cevap verememekte ve bir noktada tıkanmaktadır. Bu nedenle kişi ve eşya ayrımının yanına yapay zekalı robotların da hukuk düzeninde tanımlaması yapılmalı ve hukuki statüsü belirlenmelidir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta genel bir tanımdan ziyade bunların otonom-yarı otonom ve gerçek yapay zekalı varlıklar gibi derecelendirilerek ayrılması gerektiğidir. Zira yapay bir bilinç ve kendi kendine karar verebilme kavramının derecesi hepsinde aynı değildir. Dolayısıyla sorumluluğun boyutu da farklılık gösterebilecektir.

Bu bilgiler ışığında yapay zekalı robotun örneğin ölümlü bir kazaya sebep olmuş olması ihtimalinde; sorumluluk, şu aşamalar esas alınarak belirlenmelidir:

- İlk olarak kazaya sebep olan robotun Anayasa ve Medeni Kanun ile belirlenmiş olan tanımı ve hukuki statüsü tespit edilmelidir. Kaza, verilen bir komut sonucunda mı gerçekleşmiş yoksa robotun kendi bilincinden ve iradesinden bahsedilebiliyor mu? En uç ihtimalde biyolojik insan faktörleri mevcut mu? Bu ihtimaller değerlendirilmelidir.
- Kazanın yapay zekalı varlığın bilinçli hareketleri neticesinde gerçekleştiği sonucuna varılırsa suçun unsurlarının oluşup oluşmadığına bakılmalıdır.
- Son olarak somut olayda gerçekleşen suça, yapay zekalı robotun sorumluluğunun öngörüldüğü hukuk prensiplerince belirlenmiş olan ceza yaptırımını uygulanmalıdır.

Burada tartışılması gereken bir diğer problem de insanlar için belirlenmiş olan ceza yaptırımlarının robotlar üzerinde ne kadar etkili olacağıdır. Ceza hukuku yaptırımlarının esas çıkış noktası suçun işlenmesi aşamasından önce caydırıcı etkisidir. Hapis cezasına hükmedileceğini düşünen insan ailesinden ve sevdiklerinden ayrı kalacağını düşünerek cayabilecekken; yapay zekalı robot için bu durumun caydırıcı bir etkisi olabilir mi? Yoksa daha ilerde tıpkı insan gibi duygulara sahip olan robotlar var olacak mı?

Suçun işlenmesi aşamasından sonra ceza hukukunun amacı suçluyu ıslah etmeye yöneliktir. Hapis cezasına hükmedilen suçlunun, bu süre içerisinde işlediği suçtan pişman olup bir daha suç işlememesi gerektiğini kavrayabilmesi amacı söz konusudur. Yapay zekalı robotun pişmanlığından ve ıslahından söz edilebilecek mi?

Ceza ile birlikte veya cezadan ayrı olarak bir güvenlik tedbirine hükmedildiğinde bunun robot için anlamı ve gerekliliği nedir? Bir yazılım güncellemesi ile her sorun çözülebilecek iken, güvenlik tedbiri olarak yapay zekalı robotun bir kenarda çürümeye bırakılması ne kadar gerçekçi ve mantıklıdır?

Görüldüğü üzere yapay zekalı varlıkların hukuki statüsü ile hukuki ve cezai sorumluluğunun yasalarla öngörülmesi gerektiği kadar; bunun nasıl yapılacağı da büyük bir problem teşkil etmektedir. Düzenlenecek olan yasaların yapay zekalı varlıkların doğası ve özü dikkate alınarak onların ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte olması gerekir.

Sıradan nesnelere zarar vermekle insansı özelliklere sahip olsun veya olmasın yapay zekâlı bir robota zarar vermek açısından ceza hukuku bakımından fark oluşup oluşmayacağı sorunu

Bu soruna ilk olarak sıradan nesneler ifadesi için eşya kavramını esas alarak yaklaşacağım. Eşya olarak nitelendirilebilecek nesnelere zarar verildiğinde bu zarar neticesinde Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiş olan “mala zarar verme” suçu oluşur. Bununla beraber eşya kapsamında değerlendirilebilecek yapay zekalı bir robotun söz konusu olması ihtimalinde bu hallerin de yapay zekalı varlıkların kendilerine özgü düzenlenmiş olan hükümleriyle çözümlenmesi gerekir. Ancak mala zarar verme suçuna benzer bir suç biçiminde düzenlenmesi gerektiğini söylemek mümkündür.

Öte yandan insansı özellikte olmayan ama kişi için bir eşya kavramından çok daha fazlasını ifade eden yapay zekalı varlıklar söz konusu olabilir. Uzaktan haberleşme özelliğine sahip, sizi istediğiniz yerden alacak ve trafiksiz olan en rahat yolu seçecek, sizin sevdiğiniz kahveyi

bilip siz eve ya da ofise gelmeden onu da yol üstündeki bir kafeden alabilen, dolayısıyla kişisel tercihlerinizi kodlayabileceğiniz yapay zekâya sahip bir aracı sadece eşya olarak nitelenmek ne kadar doğru? Çünkü bu durumda kişinin yalnızca bir arabasına zarar vermiş olmazsınız ve kişinin üzerinde arabasına zarar vermiş olduğunuz ihtimaline göre çok daha büyük bir zarar meydana getirmiş olursunuz.

İnsansı özelliklere sahip bir robottan ise insan gibi algılayabilen, öğrenen, kendi kendine karar verebilen ve bilinçli bir şekilde hareket eden yapay zekalı varlık anlaşılmalıdır. Burada mağdur doğrudan varlığın kendisi olabilecek mi? Fail, mala mı yoksa kişiye mi zarar vermekten cezalandırılacak? Bilinci ve muhakeme yeteneği olan bir robota zarar verilmesi halinde doğrudan suçtan zarar görenin robotun kendisi varsayılabiliriyorsa; Türk Ceza Kanunu'nda öngörülmüş olan “yaralama” suçuna benzer bir suçun oluşacağını söylemek gerekir. Failin de insansı özelliklere sahip yapay zekalı bir varlığın öngörülmüş olan hukuki statüsüne göre cezalandırılması gerekir.

Söz konusu ihtimallerden üç farklı yapay zekalı varlık tipinin öngörüldüğü anlaşılmaktadır; eşya gibi nitelendirilebilen, insansı özelliklere sahip olmayıp basit bir eşyadan ötesini ifade eden ve insansı özelliklere sahip olan robot. Teknolojinin ve yapay zekanın gelişmesiyle bu tiplerin artacağı kuşkusuzdur. Sorun ise insansı özelliğe sahip olsun veya olmasın ifadesiyle ayırım yapılmaksızın bütün yapay zekâlı robotların aynı çatı altında değerlendirilmesidir. Oysa böyle bir düzenleme mevcut düzenden bir adım ötesine geçmekten fazlasını vermez. Kaldı ki zaten düzenlemelerin esas noktasını, yapay zekalı varlığın insansı özelliğe sahip olup olmaması oluşturmalıdır. Asıl problem ve tıkanma bu noktada yaşanmaktadır. Dolayısıyla yapay zekalı varlıklar ile ilgili oluşturulacak prensip ve yasal düzenlemelerin genel bir başlık altında toplanmaktan ziyade; geniş bir perspektifle kapsamlı nitelikte olması gerekir.

Gelecekte robotların kendi aralarında geçerli olacak ceza hukuku normlarının düzenlenmesi mümkün olabilir mi?

Yukarıda belirttiğim nedenlerden ötürü mevcut hukuk düzeni robotların kendi aralarında gerçekleşebilecek herhangi bir uyumsuzlığa cevap verememektedir. Yapay zekalı robotun bir diğer robotu yaralaması veya başka bir robotun mala zarar vermesi gibi bir senaryo karşısında halihazırda bulunan düzenlemelerle cevap verebilmek mümkün değildir. Bu nedenle yapay zekalı robotların da hukuk süjesi olarak tanımlanıp kendi aralarında yaşanacak uyumsuzlıkların geleceği ve nasıl çözüleceği konusunun belirlenmesi gerekir.

Bununla beraber sadece yapay zekâlar arasında, salt sınıflandırılan yapay zekâların birbirlerine karşı hak ve yükümlülüklerinin düzenlendiği bir sistemin öngörülmesini doğru bulmuyorum. Zira böyle bir yaklaşım ve varsayım suç teorisine aykırı bir durum teşkil edecektir ve ikili bir hukuk düzeni ortaya çıkacaktır. Bunun yerine yapay zekalı varlıklar tanımlandıktan ve hukuki statüsü belirlendikten sonra bu varlıkların tabi olacağı genel hukuk prensiplerine uygun cezai düzenlemelere gidilmesi isabetli olacaktır.

Yapay zeka, siber güvenlik konusunda tehlike mi, yoksa avantaj mıdır?

Öncelikle yukarıda da detaylı bir biçimde açıkladığım üzere genel olarak teknoloji ve teknoloji ürünlerinin hayatımızı kolaylaştırmak amacını güttüğünü ancak hayatımızı pek çok farklı açıdan kolaylaştırırken; birçok tehlikeyi de beraberinde getirdiğini kabul etmek gerekir. Yapay zekalı varlıklar açısından da aynı durum söz konusudur. Gerçekleştirdiğimiz mesleki faaliyetlerimizde bize yardımcı olarak işimizi kolaylaştıracak yapay zekalı varlık; bir sonraki adımda mesleki faaliyetin gerektirdiği bütün nitelikleri barındırıp gerçekleştirebildiği zaman işimizi elimizden alabilecek olması itibarıyla, geleceğimiz için büyük bir tehlike de barındırmaktadır. Yıllar öncesinde günler ve saatlerimizi harcayan işlemleri şu anda saniyeler içerisinde yapmamızı sağlayan yapay zekâ algoritmaları, bugün, çok kısa süre içerisinde çok büyük boyutlarda kişisel verilerimizi de kaydederek olası insan hakları ihlallerine konu olabilmektedir. Bilişim sektörünün her alanında kullanılan ve bu sektörün gelişmesine katkı sağlayan yapay zekâ teknolojisi diğer taraftan siber saldırı aracı olarak kullanılabilecektir.

Dolayısıyla her açıdan yapay zekalı varlıkların çok önemli faydalarının yanında birtakım tehlikeler barındırdığını da görüyoruz. Ancak bu tehlikeleri esas alarak teknolojiye sırtımızı dönmek çok büyük bir hata olacaktır. Teknolojiye karşı olmak yerine onu takip edebilmek ve bunu fırsata dönüştürebilmek gerekir. Kaldı ki günümüzde teknolojiyi takip etmek bir zorunluluk haline gelmiştir. Teknolojiyi kullanmayan ve teknolojinin nimetlerinden faydalanmayan ülke ve toplumların gelişebilmesi ve yeni dünyaya ayak uydurabilmesi mümkün değildir. Buna en güzel örnek 18. yüzyılın sonlarında Avrupa'da sanayi alanında buhar gücünü kullanma ve makineleşmeyle gerçekleşen teknolojiyi takip edemeyen ülkelerin hala üçüncü dünya ülkesi olmaktan kurtulamamasıdır.

Açıkladığım nedenlerden ötürü teknoloji her ne kadar içerisinde birçok tehlikeyi barındırsa da; korkup kaçılacak bir durum değil takip edilmesi gereken bir zorunluluktur. Teknolojiden en yüksek düzeyde faydalanabilmek için de söz konusu tehlikelerin önceden mümkün olduğunca öngörülerek devletin pozitif yükümlülüğü altında önlenmesi ve bireylerin haklarının korunması gerekir. Teknoloji olmadan günlük hayat dahil olmak üzere spesifik hiçbir alanın devamının ve işleyişinin mümkün olmadığı günümüzde, barındırdığı risk faktörleri nedeniyle teknolojiden kaçmak gerçekçi bir yaklaşım olmadığı gibi akıntıyı tersine çevirmekle de eş anlamlıdır.

Türk hukuk sisteminde yapay zeka teknolojisi bakımından hukuki düzenleme politikası nasıl olmalıdır?

Yapay zekalı varlıkların yasal düzlemde tanımlanması ile hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesi, üstelik bu düzenlemelerin birbirinden farklı türlerinin dikkate alınarak dereceli ve kapsamlı bir nitelikte olması gerektiğine yukarıda değindim. Bu düzenlemelerin hangi hukuk prensibi ile nasıl olması gerektiği yönündeki kanaatim öncelik sıralamasına göre aşağıdaki gibidir:

- İlk olarak konunun Anayasa hukuku bağlamında ele alınması gerekir. Burada yapay zekalı varlıkların hukuki statüsü tanımlanmalı, temel hak ve özgürlükleri açıkça belirlenmelidir.

- Ardından hukukun temeli olan Medeni Hukuk devreye girmelidir. Kişiler hukuku benzeri “yapay zekalı varlıklar hukuku” benzeri bir başlık öngörölmeli ve bu başlık altında yapay zekalı varlıkların varlığının başlangıcı ve sonu, aile hukuku, miras hukuku ve eşya hukuku ile ilgili hükümler düzenlenmelidir.
- Bu sırayı ceza hukukunun takip etmesi gerektiği düşüncesindeyim. Yapay zekalı varlıkların dahil olduğu bir ceza hukuku uyumsuzluğında ne yapılması gerektiği ve sorumluluğunun nasıl ve neye göre tespit edileceği açıklığa kavuşturulmalıdır.
- Son olarak yapay zekalı varlıkların sosyal, ekonomik ve kültürel ilişki ve faaliyetleri söz konusu olacağından ticaret hukuku, iş hukuku, borçlar hukuku gibi farklı hukuk disiplinlerinde de düzenleme yapılmalıdır. Hatta vatandaşlık alan yapay zekalı robotlar düşünüldüğünde milletlerarası hukukun bile devreye girmesi gerektiğini söylemek mümkündür.